

Tiranija svobode?

Dr. Marko Kremžar, foto: Matic Štojs

Francoska revolucija je razvila nad Evropo in posredno nad vsem svetom zastavo svobode, enakosti in bratstva. Zavest o bratstvu se ni kaj dosti razširila. Kri, ki je zalila najprej Francijo, potem pa evropsko celino tja do Moskve, je dokazala sodobnikom, da je do bratstva še daleč. Sicer pa, ali ni Kajn ubil brata Abela? Te vrste bratstva pa je bilo na svetu že tako preveč. Enakost je bila bolj privlačna.

Revolucionarji so jo poskušali vpeljati tako, da so »neenakim« rezali glave, a brez posebnega uspeha, morda ker niso vanjo verjeli niti sami. Kakor kasneje v dvajsetem stoletju so bili tudi takrat eni revolucionarji bolj enaki od drugih in so misel o enakosti vseh ljudi postavili na stranski tir. Tako se je zgodilo, da je na praporu napredne moderne dobe ostala svoboda sama in si pridobila monopol najvišje moralne vrednote.

Želja po svobodi in moteči Bog Vsi so hoteli svobodo, vsi so se zanjo potegovali, vanjo verjeli in upali. Najprej so si ljudje obetali svobodo pred davki in pred tistimi, ki so jih nalagali. Kmalu so uvideli, da aristokrati niso bili edini paraziti in da so se sicer osvobodili desetine, a da je treba celo osvoboditev plačati v obliki novih davkov. Res pa so se osvobodili tlače in jo zamenjali za svobodno zaposlitev v tovarnah. Nehali so biti tlačani in so postali proletarci, katerim so zapirali pot do svobode zdaj povsem nearistokratijski kapitalisti. Postalo je jasno, da bo treba porezati glave tudi tem in si tako pridobiti svoj delež svobode. Prvi del načrta se je ponekod posrečil, a ni prinesel trajnih sadov. Razgledani ljudje so uvideli, da ni iskati svobode le po poti gospodarstva in politike. Pravo okovje, ki je težilo in zaviralo človeštvo, se je skrivalo drugje.

Najbolj napredni in razsvetljeni duhovi so sicer uvideli že prej, ljudstvo pa kmalu za njimi, da je glavni povzročitelj nesvobode Bog, ki ga v resnici ni. Odpraviti to nevidno oviro na poti do svobode je bila videti lahka in vabljiva naloga. S tem ko si odstranil Boga, si v hipu odpravil tudi deset njegovih zakonov, ki so že tisočletja jemali človeku svobodo. Ta korak je bil resnično napreden in mu ni bilo para v zgodovini. Znano je sicer, da je prvi človek in za njim še marsikdo poskušal biti kakor Bog, a teh ponesrečenih eksperimentov ni mogoče primerjati z radikalno likvidacijo najvišjega Bitja. Seveda se je bolj zaostali del človeškega rodu spraševal, kdo bo zdaj Boga nadomestil. Odgovor ni dopuščal dvomov. Vloga edinega zakonodajalca pri-

pada človeku, razumnemu, dobremu bitju, ki bo z malo izobrazbe to nalogo prav kmalu dobro obvladal.

Razsvetljeni duhovi in zakoni Po vsem svetu so začeli tekrovati razsvetljeni duhovi in kovati zakone, ki naj nadomestijo onih zastarelih deset iz sinajske puščave. Treba je bilo dokazati večjo modrost od one in tako se je začelo kopiciti nad svobode želnim človeštvom na tisoče zakonov in odredb, katerih izpolnjevanje pa ni bilo obvezno pod kaznijo večnega ognja, temveč z odvzetjem svobode. Razlika je bila v tem, naj bi prej o kršenju starih zakonov odločal neskončno modri in pravični Bog, zdaj pa naj o kršenju človeških zakonov sodi človek s podobnimi lastnostmi, a v nekoliko manjši meri. Znano je, da so vsi ljudje enaki pred zakonom, a da postanejo pred sodnikom precej manj enaki. Težko si je predstavljati na primer, da bi bila svoboda nekoga, ki ukrade konkretno in otipljivo kokoš, enako vredna kot svoboda nekoga, ki preusmeri na svoj bančni račun kak neotipljiv milijon, ki se drugemu komaj pozna. In ker je svoboda prvega cenejša, mu jo odvzamejo več kot drugemu, da se nevidna tehtnica pravice lepo uravnesi. Ker pa se pred sodnikom vsak počuti malo v zadregi, so se nekoč ljudje v ta namen priporočali angelom, ki opravljajo nalogo varuhov po službeni dolžnosti, medtem ko zdaj zaupajo varovanje svoje svobode in potrebnega imetja raje izkušnim in dobro plačanim odvetnikom.

Po dolgoletnih izkušnjah s svobodo, zavarovano po zakonih in sodnikih, je postalo naprednim ljudem jasno, da to ne bo dovolj in da je treba nalogo osvobajanja začeti globlje. Vir nesvobode v resnici ni bil le nevidni Bog pa tudi ne zakoni, ki jih je vedno mogoče prilagoditi potrebam in razmeram. Svobodo je omejevala starodavna tradicija, ki pogojuje človeka, da si svobodo omejuje sam. Kljub vsemu razsvetljenemu napredku se je mnogo ljudi še kar držalo starih navad in te so se tako globoko zarasle vanje, da so ti sovražniki napredka govorili o naravni vesti, če že ne o grehu, kot so nekoč imenovali svobodno iskanje sreče.

Vest kot nebodijetrea Med človekovo dokončno svobodo in kompleksno sedanostjo je bila kot ostanek starih predsodkov vest, ki je celo marsikateremu naprednjaku od časa do časa grenila življenje z občutkom krivde. Treba je bilo izkoreniniti ta nezdravi občutek in zatreti ali vsaj uspraviti vest. Ker smo ljudje pri svojem boju za dokončno svobodo iznajdljivi, smo odkrili psihoanalizo in globinsko psihologijo, ki poleg drugega služita za

O avtorju

Marko Kremžar je bil do demokratizacije Slovenije in osamosvojitve ena osrednjih osebnosti slovenske politične emigracije. Njegov oče Franc Kremžar je pomembno sodeloval pri t. i. taborskem parlamentu 3. maja 1945, ki so ga osnovali medvojnne demokratične stranke, ki so se bojevale za demokratično Slovenijo. Marka Kremžarja so kot domobranca s Koroškega vrnili v Jugoslavijo (Slovenijo), kjer je komaj ušel smrti, po letu zapora pa je znova pobegnil v Avstrijo. Od leta 1949 živi v Buenos Airesu, kjer je 1958 diplomiral in 1973 doktoriral iz gospodarskih ved. Deloval je predvsem kot gospodarstvenik in ekonomist, hkrati pa kot eden vodilnih zdamskih politikov. Dolga leta je bil predsednik Slovenske ljudske stranke v izseljenstvu.

uspešno čiščenje občutka krivde in ki z malo bolje lahko pomagata pri utišanju vesti. Zdaj je bilo treba svobodo, ki je bila skoraj na dosegu roke modernega človeka, le še zgrabiti in se je okleniti.

Nekateri so to znova poskušali s silo, kar pa, kot vemo, ne privede do trajnega uspeha. Ljudi, ki so vztrajali pri nesvobodnih navadah in pravilih, je bilo še vedno toliko, da napredni del družbe ni mogel zadihati iz polnih pljuč. Zaozdaleži, ki so jih nekaj časa imenovali reakcionarje ter jih po potrebi likvidirali in zapirali, so trmasti in seči je bilo treba po manj radikalnih, a uspešnejših sredstvih, ki so bila na razpolago od nekdaj, a so jih le redki znali prav uporabiti.

Svobodno partnerstvo in moderni zakoni V prvo vrsto »apostolov« nove dobe niso stopili več kakšni zadržti aktivisti niti politiki, temveč socialni pedagogi, ljudje peresa, besed, umetnosti in medijev, in celo nekateri napredni predstavniki teološke znanosti. Ti so s potrpljenjem in vztrajnostjo začeli učiti nove rodove, kako stopati korak za korakom po poti osvoboditve. Ustvarjati so začeli nove navade in dali modi moč nekdanjih moralnih zakonov. Ker je monogamen zakon še vedno predstavljal močno oviro za doseganje osebne svobode, so začeli pri njem. Že s tem, da so omogočili ločitev zakoncev in oznanjali svobodno ljubezen, so prenekateri par rešili neznosnih okovov zvestobe. Temu prvemu koraku je sledilo sklepanje novih zakonov, ki seveda niso bili več zakrament pa tudi ne obljuba, marveč le pogodba, ki jo je bilo mogoče zavreči in zamenjati za novo. Končno so se mladi, praktični kandidati za življenje v dvoje naveličali te papirnate igre. Odpravili so zakonsko formalnost in sprejeli kot življenjski model svobodno partnerstvo za nedoločen čas.

Ta napredek je bil sprejet v spošno zadovoljstvo kakor tudi naslednji korak, ki je bil le logična posledica prvega. Če je žena še mislila na materinstvo, je partenica to nadležno misel kmalu potisnila v podzavest. Kontracepcija in splav sta bili le praktični dopolnilni doseženega napredka in eno od potrebnih orodij na poti do izmikajoče se svobode. Seveda sta bila za vsem tem zastarela pojma družine in ljubezni, ki sta že s svojim obstojem oteževala uživanje popolne prostosti. Tradicionalno družino s starši in otroki je morala zato zamenjati moderna družina, kjer so se složno igrali otroci različnih očetov iz partneričnih prejšnjih povezav pa otroci raznih mater iz njegovih preteklih zvez z njunimi otročki. Taki, odprti družini pa se je kmalu postavila ob bok vesela družina z dvema očetoma ali dvema materama in vrsto posvojenih

ali umetno oplojenih malčkov. Seveda je bilo treba to sprejeti in potrditi z novimi zakoni, kar pa je bilo storjeno hitro in brez posebnih težav, tako da je družina nehala biti ovira za skoraj popolno svobodo. Ostala pa je še ovira, ki jo je predstavljala nikdar popolnoma preživeta navada, imenovana ljubezen.

Ljubezen kot iracionalno čustvo Ljubezen je popolnoma iracionalno čustvo, ki pa se je dolgo uspešno upiralo tako razsvetljenemu razumu kakor družbenemu napredku in na težko razumljiv način spravljal ljudi do stanja, da so si pristočno omejevali svobodo. Pa so glasniki napredka nekako intuitivno začutili, da je ljubezen v resnici bolezen kakor ošpice ali oslovski kašelj, ki ga je treba prestati in kar se da hitro pozdraviti. Vprašanje je bilo, kje iskati primerno zdravilo. Našli so ga skoraj po naključju, in sicer po starodavnem hoemopatskem principu, da je ista snov ali dejavnost v določeni količini zdravilna in poživlajoča, v drugačni pa lahko strupena in uničujoča. Te lastnosti ima v zvezi z ljubeznijo seks. Če ga začne človek prakticirati prezgodaj in nezumno, lahko postane zasvojenost, ki uniči v človeku čut za ljubezen, jo izprazni in si celo privzame njeno ime.

Kot vsaka zasvojenost daje tudi ta človeku občutek svobodnosti. Kolikor pa to ne bi bilo dovolj, je na razpolago še vrsta umetnih mamil, ki človeka popolnoma osvobodijo sleherne vezi. Poučiti ljudstvo, da je to splošno sprejeta in potemtakem pravilna pot do sreče, je naloga, katere izpeljava je v polnem teku.

Razgledani ljudje so uvideli, da ni iskati svobode le po poti gospodarstva in politike.

Resnica bo po novem relativna Vendar se je izkazalo, da je omenjena pot do popolne svobode primerna za široke ljudske množice, a da pod varljivo površino ostaja skrita še ena ovira, na katero so se opirali nekateri zaostali teoretiki, ki niso verjeli v popolno svobodnost zdaj že skoraj povsem razvitega in zrelega človeka. Ta ovira je bila resnica, povezana s kategorijama dobrega in zla. Če bi obstajala absolutna resnica, ki naj bi bila že sama na sebi dobra in odrešujoča, bi to svobodo mišljenja in presojanja seveda omejevalo, kar za resnično neprednega človeka ni sprejemljivo. Bilo je jasno, da mora postati resnica relativna. Res je človeštvo kmalu začelo zavračati nespremenljivo, objektivno resnico in sprejemati bolj prilagodljivo osebno, to je »mojo«, »tvojo« ali katero koli trenutno potrebno resnico. To je videti na prvi pogled nekoliko anarhično, a ni, ker poskrbijo mediji, da večji del človeštva sprejema tisto resnico, ki je v določenem času in kraju primerna in seveda napredno moderna.

Nič čudnega ni torej, če se širi mnenje, da je tisti, ki se iz trmoglavosti še upira osvoboditvi izpod zastarelih pojmov in navad, čudak in družbeno nevaren individualist, ki ga kaže skrbno opazovati pa zaznamovati in izključiti iz sleherne občestvene dejavnosti. Za zdaj še ne napisano geslo novega veka, ki je bolj znan po svoji angleški različici »new age«, se zato utegne glasiti nekako takole: Kdor noče popolne svobode, je ne zasluži niti malo. **D**

